

Collectieve mensenrechten bestaan niet

Volkeren en groepen worden vaak onderdrukt of vervolgd en zijn vaak het slachtoffer van racisme, xenofobie of genocide. Die onderdrukking of vervolging is er juist omdat de groep wordt beschouwd als een collectiviteit. Het is een collectieve onderdrukking of vervolging. Hutu's worden vervolgd omdat het Hutu's zijn. Een collectief probleem vergt een collectieve oplossing zegt men dan. Een groep die collectief wordt onderdrukt eist een collectief recht op bescherming, een collectief recht om niet onderdrukt te worden.

Maar de vraag is of de eisen en de problemen van de verschillende groepen niet kunnen worden ingewilligd en opgelost door middel van de toepassing van een aantal individuele rechten, zoals het recht op gelijkheid, het recht op gelijke behandeling, het recht om niet gediscrimineerd te worden, het recht op leven (in het geval van genocide); of door middel van de toepassing van het principe dat iedereen gelijke rechten heeft, dat er geen voorrechten mogen zijn, dat niemand meer rechten heeft dan een ander.

Ik ben van mening dat dit voldoende kan zijn. Wel moet ik toegeven dat een dergelijke bescherming door middel van individuele rechten, ook al kan ze effectief zijn, de aard van de aanval miskent. Alleen het recht op leven voor groepen erkent het bestaan van genocide. Het individuele recht op leven, ook al kan het genocide verhinderen, maakt geen onderscheid tussen individuele moord en volkerenmoord.

Maar het is zo dat, wanneer een collectieve aanval wordt gecounterd

door een individueel recht, de individualiteiten in de collectiviteit opnieuw worden benadrukt. De oorzaak en het gevolg van een collectieve aanval is juist dat de groep als een collectiviteit en een eenheid wordt neergezet en dat de individualiteiten verdwijnen.

Door de zwarte door middel van individuele rechten te beschermen tegen discriminatie, benadrukken we zijn individualiteit. Hij is niet meer „just another nigger”, hij is niet meer iemand die tot een collectiviteit behoort en daardoor mag worden gediscrimineerd. Hij is integendeel een individu. Omgekeerd bestaat het gevaar dat door de erkenning van collectieve rechten, het bestaan van collectiviteiten wordt erkend en het denken in collectiviteiten officieel wordt gesanctioneerd, waardoor de tegenstanders en de vervolgers van die collectiviteiten worden gesterkt in hun overtuiging.

De vrouwendiscriminatie is een ander voorbeeld van een collectief probleem dat kan worden opgelost door de toepassing van individuele rechten. Vrouwen worden vaak in groep aangevallen, vervolgd of onderdrukt om geen andere reden dan dat ze vrouwen zijn. Ook hier denk ik niet dat er, bijkomend bij de klassieke rechten, een bijzonder soort collectieve rechten van vrouwen, zogenaamde „vrouwenrechten”, moet worden uitgevaardigd om aan een collectief probleem een oplossing te geven.

Het gaat hier niet om schendingen van vrouwenrechten, maar om schendingen van de mensenrechten van vrouwen („gender-specific violations”). Het principe van de gelijk-

heid en het discriminatieverbod kunnen hier volstaan. Al is het juist dat ook die oplossing de aard van de aanval miskent. Maar ook hier gelden de opmerkingen van daarnet.

Door de zwarte door middel van individuele rechten te beschermen tegen discriminatie, benadrukken we zijn individualiteit. Hij is niet meer „just another nigger”, hij is niet meer iemand die tot een collectiviteit behoort en daardoor mag worden gediscrimineerd

Een ander voorbeeld is de sociale en economische achterstelling van minderheden. Ook dat collectief probleem kan worden opgelost door de toepassing van individuele rechten, namelijk de individuele sociale en economische rechten en het gelijkheidsbeginsel. De oplossing hoeft niet te worden gezocht in bijzondere rechten voor die minderheden, zoals bijvoorbeeld autonomie of bepaalde vormen van positieve discriminatie (positieve discriminatie is eigenlijk de aanvaarding van het failliet van de rechten van de mens). Hetzelfde geldt voor de gelijke deelneming aan het politieke leven.

Maar afgezien hiervan, kunnen individuele rechten *alle* minderheidsproblemen oplossen? Of is enkel zelfbeschikking in één of andere vorm de oplossing van alle problemen? Sommigen zijn die mening toegedaan.

Zelfbeschikking is duidelijk geen individueel recht, maar een groepsrecht, een recht van naties en van volkeren, en is ook niet reduceerbaar tot een individueel recht. Enkel het recht op zelfbeschikking, enkel het recht op een eigen staat voor minderheden zou kunnen garanderen dat er geen discriminatie is, geen vervolging, en geen economische achterstelling. Maar dat is dus manifest onjuist. Het is een theorie die alleen kan worden aanvaard door zij die niet geloven in de werking van de mensenrechten.

Een ander argument ten gunste van de zelfbeschikking heb ik nog niet verworpen. Enkel zelfbeschikking zou ervoor kunnen zorgen dat niet alleen de materiële vernietiging van een groep maar ook de culturele vernietiging (de culturele genocide) wordt verhinderd. Het materiële overleven kan ook door het individuele recht op leven worden gegarandeerd. Het overleven van de zogenaamde culturele eigenheid van de groep (het recht op identiteit, op eigenheid, op een eigen cultuur en op de erkenning van die cultuur) is iets dat gezegd geen enkel individueel recht kan garanderen.

Enkel in een eigen staat kan een groep haar eigenheid ten volle ontplooiën en beschermen. Enkel een eigen staat kan garanderen dat de eigen taal kan worden gesproken en dat de eigen normen, waarden en overtuigingen kunnen worden beleefd. Zoals Charles Taylor heeft opgemerkt: men wil gelijk worden behandeld (geen discriminatie en gelijke rechten), maar men wil tegelijkertijd anders worden behandeld (res-

pect voor het anders-zijn en voor de eigenheid).

Maar ook het recht op eigenheid wordt door de individuele rechten geregeld en gegarandeerd. De individuele rechten, zoals het recht op vrije meningsuiting, impliceren de tolerantie, het aanvaarden en het accepteren van het anders-zijn en het anders-doen van de andere. Als men aanvaardt dat de andere zijn anders-zijn uit via het recht op vrije meningsuiting, dan moet men die uiting ook tolereren. Een recht op zelfbeschikking is dus niet noodzakelijk om de eigenheid te beschermen.

Ook hier volstaan de individuele rechten. Dankzij die individuele rechten is er de plicht het andere en de andere te tolereren. Als iemand, een groep of een individu, een andere mening heeft, of meent dat hij een andere, zijn eigen taal, moet of mag spreken, of meent dat hij zijn „andere” gebruiken en zeden mag beleven, dan wordt dat gegarandeerd door de tolerantie die een gevolg is van de individuele rechten. Die tolerantie is er natuurlijk enkel op voorwaarde dat de eigenheid niet ingaat tegen de mensenrechten. In ieder geval kan het recht op eigenheid maar worden gegarandeerd als eerst en tegelijkertijd alle individuele rechten worden gegarandeerd.

Conclusie: de individuele rechten zijn voldoende en de collectieve rechten zijn nergens voor nodig, tenzij voor hen die alle geloof in de individuele rechten hebben verloren.

Filip SPAGNOLI

(De auteur is licentiaat wijsbegeerte.)